

ATLÀNTIC

JOSEP LORMAN

Columna

Finalista del Premi Nèstor Luján de Novel·la Històrica

JOSEP LORMAN
ATLÀNTIC

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: MAIG DEL 2021
© JOSEP LORMAN ROIG, 2021
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2789-0
DIPÒSIT LEGAL: B. 5.882-2021
FOTOCOMPOSICIÓ: MOELMO

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per imprimir aquest llibre està qualificat com a ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

A la factoria

Des de darrere la palissada van veure acostar-se el factor i el seu ajudant amb els dos gossos; els acompanyava un home en mànigues de camisa i una gorra blanca amb una petita visera negra; entre les mans duia un fuet. La pluja havia convertit el terreny en un fangar i la majoria estaven asseguts sota el cobert, en l'únic tros de terra seca. Taciturns, silenciosos, amb la mirada perduda més enllà d'aquella realitat que els sotmetia a captiveri, els esclaus miraven aproximar-se els tres blancs amb resignada indiferència.

—Au, sortiu d'aquí sota, que us volen veure! —va cridar el factor en llengua mandinga des de l'altre costat de la porta enreixada del recinte.

Ningú no es va moure. Al cap d'un moment, un que ja hi era quan ell va arribar va dir:

—Anem o ens deixarà anar els gossos. —I es va aixecar lentament i va posar-se a caminar amb aquells passets ridículs que els feia fer la cadena massa curta dels grillons.

Un a un es van anar alçant i sortint a l'espai descobert del tancat.

—Vinga, que és per a avui! —els va instar el factor—. Veniu cap aquí i poseu-vos l'un al costat de l'altre.

Els peus i les cadenes s'enfonsaven al fang i això encara els feia caminar més malament. El factor va riure.

—Sembleu una desfilada d'oques!

L'ajudant li va celebrar l'ocurrència amb una riallada; a ells, però, no els va fer cap gràcia.

Quan tots van estar alineats, el factor va obrir el cadenat de la reixa, va retirar el passador i van entrar al tancat. Immediatament els gossos van començar a grunyir i a estirar les corretges que els retenien.

Els tres homes blancs i els dos gossos es van acostar fins a uns dos metres de la filera d'esclaus. Tots eren negres i anaven despullats. L'home de la gorra va començar a examinar-los. Amb la punta del mànec del fuet els feia alçar el cap, obrir la boca, separar els braços i les cames, els furgava l'escrot, i quan n'hi havia algun que s'hi resistia, l'ajudant del factor allargava la corretja als gossos, que s'aproximaven al rebec amb la mirada encesa, la boca bavejant i els ullals a punt de queixalar. «Aquest», anava dient el blanc de la vara cada vegada que n'hi agradava un. I el factor el feia separar-se de la fila amb una ordre. N'hi havia que li aguantaven la mirada; n'hi havia d'altres que no, que l'abaixaven avergonyits i humiliats per la seva nuesa i el seu infortuni. Per a l'home, això no era gens indicatiu i en separava tant dels uns com dels altres. Djembo l'hi va aguantar.

—Aquest —va sentir que deia. I el noi va fer el pas endavant abans i tot d'escoltar l'ordre del factor.

Quan van haver acabat d'examinar tota la filera, els van separar en dos grups; els blancs van sortir del tancat i allà mateix, davant les mirades tèrboles dels esclaus, van iniciar el regateig.

—Quants n'hi ha? —va preguntar el factor.

—Quaranta-dos —va respondre l'ajudant.

—N'hi dono set-cents seixanta pesos forts —va dir l'home de la gorra.

—Que està de broma, capità Ferrer? —va dir el factor, somrient—. Ha vist quins homes s'emporta? Joves, sans, forts, mercaderia de primera qualitat. D'aquests homes en traurà com a mínim cent pesos per cadascun al mercat de l'Havana; jo els hi deixo per quaranta.

—Ni parlar-ne. Qui corre el risc del viatge soc jo. Potser no hi arribaran ni la meitat, a l'Havana. En canvi per a vostè són faves comptades...

—Jo també els he hagut de pagar, els esclaus. O creieu que me'ls regalen?

—Bah! Què li han pogut costar? Quatre bagatelles que no arriben ni als cinc pesos per barba.

—Està molt equivocat. Ara ja no és com abans, que els tractants es conformaven amb qualsevol cosa; ara saben el que volen. Què porta? Teles? Armes? Pólvora?

—Una mica de tot. Però ho reservo per negociar amb els reietons de la costa. A vostè i al senyor Pedro Blanco prefereixo pagar-los amb moneda. Ho apujo a vuit-cents pesos forts.

—Mil tres-cents i li regalo els que no ha volgut.

—Si no els he volgut és perquè no aguantaran el viatge. No em fa cap favor, regalant-me'ls; al contrari, els hauré d'alimentar per res.

—Mil dos-cents.

—Mil.

—Costa tancar un tracte amb vostè. Mil cent pesos. És la meva última paraula.

—D'acord. Mil cent pesos.

I els dos blancs es van donar la mà.

—Moreira, digues a Engonga i a Ndong que duguin els homes a la platja i que es rentin —va ordenar el factor a l'ajudant—. Ara, si vol, capità Ferrer, podem anar al tancat de les dones i les criatures.

—No en vull, de criatures. Porten massa complicacions.

—Les hi deixaré a bon preu, un regal...

El factor, els dos gossos i el capità Ferrer van abandonar el tancat dels esclaus i es van allunyar. L'ajudant va passar el cadenat a la porta enreixada i tot seguit va posar-se a cridar:

—Engonga! Ndong!

Les ones trencaven amb força a uns cent metres mar endins i arribaven amansides a la platja. Un bramul llunyà embolcallava la llarga franja d'arena blanca amb un rerefons de palmeres i mangles. El grup d'homes encadenats va entrar a l'aigua; alguns amb recança, d'altres rient i xipollejant. El contacte refrescant de l'aigua del mar va semblar reviscolar-los a tots i fins els més aclaparats pel seu destí incert es van acabar sumant a la gresca. Cridaven, saltaven, queien, s'esquitxaven els uns als altres en un esclat d'alegria que ni les cadenes podien impedir. Per un moment es van oblidar de tot i van tornar al goig innocent de la infantesa. La majoria eren força joves, de cossos prim i fibrats, coberts de cicatrius; homes resistents, que havien pogut sobreviure a les penalitats del llarg camí que els havia dut fins allà. Hi havia hausa, fulani, nupe, igbo, wòlof, malinke, ewondo, mandara... Al llarg del recorregut, la caravana dels mercaders d'esclaus àrabs havia anat incorporant tots aquells presoners que els reietons locals els venien i els que ells mateixos capturaven. Djembo era l'únic fang i el més jove de tots. Ningú no podia dir exactament l'edat que tenia, però el factor portuguès que l'havia comprat li feia quinze o setze anys. Espigat, amb un cos adolescent ben format i un rostre agradable, Djembo havia acceptat el seu destí amb resignació des del moment que els ewondo del clan Yanda, amb qui els fang estaven en guerra, el van capturar.

—Ja n'hi ha prou, sortiu de l'aigua! —va cridar Ndong.

—Sortiu, vingal! —va repetir Engonga. I avançant cap a l'aigua va fer espetegar el cuir del fuet contra algunes esquesques—. Fora! Fora! —cridava, i s'enardia amb els cops que repartia i els gemecs que arrencaven.

Ràpidament, el grup d'esclaus el va obeir i es va emprendre el camí de tornada cap a la factoria.

Cap fang dels que havien capturat els ewondo i havia estat venut als tractants d'esclaus no havia tornat mai al poblal. Corria el rumor que els conduïen cap a la costa i que els ficaven en canoes molt grans i se'ls enduien mar enllà. Cap a on? Aviat ho sabia.

—En què penses, noi? —va preguntar Ekala a Djembo quan ja eren dins del tancat. Ekala era ewondo i parlava el fang.

—Ara resoldrem el misteri d'on van a parar els desgraciats com nosaltres.

—Segur que no deu ser cap lloc agradable.

Després de l'escena del matí, tots dos estaven convençuts que la seva estança en aquell punt de la costa africana s'acabava.

—Has vist les canoes on ens han de portar?

—No, però m'imagino que han de ser molt grosses si hem de cabre-hi tots.

Engonga i Ndong van entrar el gibrell on els abocaven el menjar i el van deixar al costat de la porta. Dos esclaus el van anar a buscar i el van dur al cobert; la resta s'hi van distribuir al voltant. Quan un havia menjat, deixava el lloc a un altre. Entre ells s'havien organitzat per contenir els més golafres, els que els costava abandonar la primera línia, i, si no els vigilaves, s'afartaven tant com podien sense pensar en els altres.

Després de menjar van anar a beure a la bota de l'aigua i es van distribuir pel tancat a esperar. No tenien res més a fer d'ençà que havien arribat feia dues setmanes.

Djembo procurava no pensar en el que havia deixat enrere: la família, els amics, la vida tranquil·la del poblat. Quan ho feia sentia una pena profunda que el debilitava. Per tant, havia decidit oblidar el passat i pensar únicament en el present i en com sortir-se'n. S'adonava de la incertesa del futur i tampoc no hi pensava. Procurava no pensar en res i anar vivint, un dia, un altre dia, i un altre...

L'Emili Ferrer, el capità del *Tritón*, va tornar a bord del vaixell i es va tancar a la cabina. No li agradava treballar amb Bras Coelho. Preferia fer-ho amb Pedro Blanco; era més fiable i sempre tenia mercaderia suficient per carregar i salpar. D'allí només n'havia tret un carregament de cinquanta homes, trenta-dues dones i vuit criatures d'entre deu i catorze anys. Coelho li havia assegurat que estava esperant l'arribada d'una caravana d'un dia per l'altre, però no se l'acabava de creure. No sabia què fer, si quedar-se allà o anar costejant i completar el carregament amb el que li oferissin els tractants africans. Havia estat una contrarietat que aquell vaixell de guerra anglès fos a la desembocadura del riu Gallinas. I encara sort que el van veure a temps i van canviar de rumb abans que els localitzessin, si no, s'hauria acabat el viatge. Les coses s'estaven posant malament per al tràfic d'esclaus. D'ençà de la seva prohibició a Anglaterra i als Estats Units, el risc de ser interceptats havia augmentat. Era un risc remot, certament; mitja dotzena de vaixells per vigilar cinc mil quilòmetres de costa era una probabilitat molt reduïda de topar-se'ls. Però, ves per on, havia anat de ben poc que no es dona. Sí, hi havia risc, però també era un bon negoci. Amb la reducció del tràfic, el preu dels esclaus s'havia apujat als mercats de l'Havana i Santiago. Fins a cent cinquanta pesos forts es podien treure per un esclau jove. I les dones encara

les pagaven més. Una dona sana i forta, apta per tenir fills i criar-los, podia aportar al voltant de deu o dotze esclaus més a l'*hacienda*. I això es pagava. Els seus germans havien calculat que amb tres viatges més ja es podrien retirar i dedicar-se exclusivament al comerç legal. A ell no li faria res continuar, però els socis començaven a tenir escrúpols. Escrúpols! Escrúpols de què, si aquells negres eren com animals. Si els veiessin, si els tractessin com ell, els passarien, els escrúpols... No, no s'esperaria. Preferia navegar que estar-se allà fondejat. La inactivitat alterava la tripulació i afavoria els problemes. La millor manera de mantenir la calma a bord era tenint-los ocupats. El Boter ja n'havia fet alguna i el contramestre el tenia travessat. I no volia que s'enfrontessin i haver de tancar-los tots dos a la sentina. Li feia falta tota la tripulació per al viatge. Sí, faria això, carregarien la mercaderia i anirien baixant cap al golf de Guinea.

El capità Ferrer va tancar el diari de bord, on havia estat fent anotacions, i va abandonar la cabina.

—Prepareu-ho tot per embarcar el carregament demà a primera hora i salpar —va ordenar al pilot.

Durant la resta del matí i la tarda el contramestre i els mariners van traslladar la càrrega de la bodega a coberta i hi van col·locar posts i mampares, van collar els grillons als puntals i van treure les cadenes dels panyols. En unes poques hores van transformar l'interior del vaixell en un espai de reclusió per a dos-cents cinquanta esclaus. El *Tritón* s'acabava de convertir en un vaixell negrer. Fins llavors res al seu interior indicava que es pogués dedicar al tràfic humà i hauria pogut burlar fàcilment la vigilància antiesclavista. Però a partir d'ara, si era interceptat per naus de guerra angleses o nord-americanes, seria capturat i conduït al port de Freetown, a Sierra Leone, i els seus tripulants serien jutjats com a negrers.

A en Marc tots aquells preparatius el van neguitejar. Era la primera vegada que s'embarcava al *Tritón* com a grumet i, malgrat que l'havien advertit del caràcter del viatge, arribat el moment sentia una incomoditat estranya. Ja havia dubtat a entrar a formar part d'aquella tripulació quan va saber el seu propòsit, però la promesa d'uns guanys que no aconseguiria enlloc més i la necessitat en què es trobava la seva família el van fer decidir-se. Tant de bo no se n'hagués de penedir. Fins aquí tot havia anat bé i no li havia costat gaire oblidar els escrúpols, però a partir d'ara ja no es podia amagar que formava part d'una tripulació de negrers, i ben aviat s'hauria d'enfrontar al tracte amb els negres. No n'havia vist mai cap, de negre, només en gravats i dibuixos, i sempre els pintaven amb aspecte salvatge i expressions ferotges.

—Què? Espantat? —va preguntar-li el contramestre com si li hagués llegit el pensament.

—No, no senyor —va córrer a contestar.

—Així m'agrada. No els has de tenir por, als negres, són com bestioles, però inofensius.

—I per què tantes cadenes, doncs?

—Perquè no te'n pots refiar, de les bestioles.